

Венелин Цачевски

БЪЛГАРИЯ И БАЛКАНИТЕ

В началото
на **XXI** век

*С благодарност към
Любен Козарев – директор на
издателство „Изток – Запад“
за многогодишното ни ползотворно
сътрудничество и оказаната
ми незаменима подкрепа*

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	9
I. БАЛКАНИТЕ В СЪВРЕМЕННА ЕВРОПА	17
1. БАЛКАНИ ИЛИ ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА?.....	17
2. ОСНОВНИ ИСТОРИЧЕСКИ И ИКОНОМИЧЕСКИ ДАННИ ЗА БАЛКАНСКИТЕ СТРАНИ	20
3. БАЛКАНСКИТЕ СТРАНИ – ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ И ПОЗИЦИИ В ЕВРОПА.....	46
II. БАЛКАНИТЕ И ПАНЕВРОПЕЙСКИТЕ ИНФРАСТРУКТУРНИ ПРОЕКТИ	59
1. БАЛКАНИТЕ КАТО ТРАНЗИТЕН ЕНЕРГИЕН КОРИДОР	59
2. ПРОЕКТИТЕ ЗА ПАНЕВРОПЕЙСКИ НЕФТОПРОВОДИ ПРЕЗ БАЛКАНИТЕ.....	62
3. БАЛКАНИТЕ И ПРОЕКТИТЕ ЗА ПАНЕВРОПЕЙСКИ ГАЗОПРОВОДИ.....	71
4. ГАЗОПРОВОДЪТ „НАБУКО“	76
5. ПРОЕКТЪТ ЗА ГАЗОПРОВОДА „ЮЖЕН ПОТОК“	83
6. ПЕРСПЕКТИВИТЕ ЗА ПОВИШАВАНЕ РОЛЯТА НА БАЛКАНИТЕ КАТО ТРАНЗИТЕН ЕНЕРГИЕН КОРИДОР	92
7. БАЛКАНИТЕ И ПАНЕВРОПЕЙСКИТЕ ТРАНСПОРТНИ КОРИДОРИ.....	96
III. РЕГИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО И ПРОТИВОРЕЧИЯ НА БАЛКАНИТЕ	103
1. ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ – ОСНОВА НА РЕГИОНАЛНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО	103
2. ПРОЦЕСЪТ НА СЪТРУДНИЧЕСТВО В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА (ПСЮИЕ)	105
3. ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРОТИВОРЕЧИЯТА ИЛИ ЗАЩО БАЛКАНИТЕ СА ПРОБЛЕМНИЯТ РАЙОН В ЕВРОПА?.....	115

IV. КОЕ Е ПРИЕМЛИВОТО ИМЕ НА МАКЕДОНСКАТА ДЪРЖАВА ?.....	129
1. МАКЕДОНСКАТА И ГРЪЦКАТА ПОЗИЦИИ ПО ВЪПРОСА ЗА ИМЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ.....	129
2. ВРЕМЕННОТО СПОРАЗУМЕНИЕ ОТ 1995 Г. И БЛОКИРАНЕТО НА МАКЕДОНСКОТО ЧЛЕНСТВО В НАТО.....	134
3. ПОСЛЕДНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ НА ПОСРЕДНИКА В ПРЕГОВОРИТЕ М. НИМИЦ.....	141
4. МЕЖДУНАРОДНОТО ОТНОШЕНИЕ КЪМ СПОРА ЗА ИМЕТО НА МАКЕДОНСКАТА ДЪРЖАВА.....	145
5. ОБЩЕСТВЕННОТО ОТНОШЕНИЕ В РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ КЪМ СПОРА ЗА ИМЕТО НА СТРАНАТА.....	148
6. ПРЕГОВОРИТЕ ПРЕЗ 2009–2011 Г.	151
7. ПЕРСПЕКТИВАТА ЗА РЕШАВАНЕ НА СПОРА ЗА ИМЕТО НА МАКЕДОНСКАТА ДЪРЖАВА.....	157
V. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА: НЕЯСНОТО БЪДЕЩЕ НА ЕДНА ИЗКУСТВЕНО СЪЗДАДЕНА ДЪРЖАВА	161
1. ДЕЙТЪНСКИЯТ ДОГОВОР ОТ 1995 Г.	161
2. РАЗВИТИЕТО НА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА СЛЕД ПОДПИСВАНЕТО НА ДЕЙТЪНСКИЯ ДОГОВОР	164
3. ЗАЩО БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА Е „ПРОБЛЕМНА“ СТРАНА НА БАЛКАНИТЕ?	169
4. БУТМИРСКИЯТ ПРОЦЕС И СЛЕД НЕГО	177
5. 2011 Г. – РЕШАВАЩА ЗА БЪДЕЩЕТО НА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА.....	184
VI. ЕТНИЧЕСКОТО СЪЖИТЕЛСТВО В РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ: ПРИНУДИТЕЛЕН КОМПРОМИС ИЛИ ТРАЙНИ ОБЩИ ИНТЕРЕСИ ?.....	189
1. ПРИЧИНИ ЗА ЕТНИЧЕСКИЯ КОНФЛИКТ ПРЕЗ 2001 Г.	189
2. ОХРИДСКИЯТ РАМКОВ ДОГОВОР	193
3. ЕДИНСТВО И ПРОТИВОРЕЧИЯ В ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ОСНОВНИТЕ ПАРТИИ В РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ.....	199
4. ПОЛИТИЧЕСКОТО ПОВЕДЕНИЕ НА АЛБАНСКИТЕ ПАРТИИ.....	204
5. КАКВО Е БЪДЕЩЕТО НА ЕТНИЧЕСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ В РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ ?.....	207

VII. КОСОВО: ОТ МЕЖДУНАРОДЕН ПРОТЕКТОРАТ ДО НЕЗАВИСИМА ДЪРЖАВА	213
1. НАЧАЛОТО: РЕЗОЛЮЦИЯ № 1244 ОТ 1999 Г. НА СЪВЕТА ЗА СИГУРНОСТ НА ООН.....	213
2. ПРЕГОВОРИТЕ ЗА СТАТУТА НА КОСОВО: ПРИКРИТИЕ НА АЛБАНСКИЯ ЕТНИЧЕСКИ СЕПАРАТИЗЪМ.....	219
3. МЕЖДУНАРОДНОТО ПРИЗНАВАНЕ НА КОСОВО: ДИПЛОМАТИЧЕСКА БИТКА С ПРЕДИЗВЕСТЕН КРАЙ.....	245
4. ДИАЛОГЪТ МЕЖДУ БЕЛГРАД И ПРИЩИНА И БЪДЕЩЕТО НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СЪРБИЯ И КОСОВО	280
VIII. БАЛКАНИТЕ В ОБЩАТА ВЪНШНА ПОЛИТИКА И ПОЛИТИКАТА НА СИГУРНОСТ НА ЕС.....	291
1. РОЯМОНСКАТА ИНИЦИАТИВА НА ЕС	291
2. ПРИНОСЪТ НА ПАКТА ЗА СТАБИЛНОСТ ЗА ЮИЕ ЗА ЕВРОПЕИЗАЦИЯТА НА БАЛКАНИТЕ.....	296
3. ЕС – ОСНОВЕН ВЪНШЕН ГАРАНТ ЗА СТАБИЛНОСТТА В ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ.....	303
IX. БЪЛГАРИЯ СРЕД РЕГИОНАЛНИТЕ ЛИДЕРИ В ЕВРОИНТЕГРАЦИЯТА	311
1. ЗАЩО СЕ ЗАБАВИ ИНТЕГРИРАНЕТО НА БАЛКАНСКИТЕ СТРАНИ КЪМ ЕС ?.....	311
2. БЪЛГАРИЯ – ЧАСТ ОТ ПЕТОТО РАЗШИРЯВАНЕ НА ЕС.....	314
3. УСЛОВИЯТА ЗА ЧЛЕНСТВО НА БЪЛГАРИЯ В ЕС: ЗАДБАЛАНСА НА ИНТЕРЕСИТЕ.....	326
4. ПЪРВИТЕ ЧЕТИРИ ГОДИНИ НА ЧЛЕНСТВОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕС: ПОЛИТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ.....	340
5. ИКОНОМИЧЕСКИ И ФИНАНСОВИ ПОСЛЕДИЦИ ОТ ЧЛЕНСТВОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕС.....	345
X. ЕВРОПЕЙСКАТА ПЕРСПЕКТИВА НА ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ.....	377
1. ТРУДНИЯТ ПЪТ НА СТРАНИТЕ В ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ КЪМ ЕС	377
2. ЕВОЛЮЦИЯ НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЕС И ХЪРВАТСКА.....	394
3. ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЕС И РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ.....	402

4. ОТНОШЕНИЯТА ЕС – АЛБАНИЯ.....	416
5. ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЕС И ЧЕРНАГОРА.....	419
6. ОТНОШЕНИЯТА ЕС – СЪРБИЯ.....	424
7. ОТНОШЕНИЯТА ЕС – БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА.....	441
8. ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЕС И КОСОВО.....	447
XI. ЕВРОИНТЕГРАЦИЯТА НА ТУРЦИЯ: ЧЛЕНСТВО В ЕС ИЛИ ПРИВИЛЕГИРОВАНО ПАРТНЬОРСТВО?	455
1. ЕВОЛЮЦИЯТА НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЕС И ТУРЦИЯ ДО ЗАПОЧВАНЕТО НА ПРИСЪЕДИНИТЕЛНИТЕ ПРЕГОВОРИ.....	455
2. ЗАЩО СЕ ЗАБАВИХА ПРИСЪЕДИНИТЕЛНИТЕ ПРЕГОВОРИ ?	462
3. РАЗДЕЛЕНИЕТО В ЕС ПО ДОГОВОРНАТА БАЗА НА ОТНОШЕНИЯТА С ТУРЦИЯ	472
4. БЪЛГАРИЯ И ТУРСКОТО ЧЛЕНСТВО В ЕС.....	476
5. ОТНОШЕНИЕТО НА ИНСТИТУЦИИТЕ И ГРАЖДАНИТЕ В ЕС КЪМ ЕВРОИНТЕГРАЦИЯТА И ТУРЦИЯ.....	480
6. РЕАКЦИЯТА НА ТУРЦИЯ КЪМ ОПИТИТЕ ЗА РЕВИЗИРАНЕ ЦЕЛТА НА ПРИСЪЕДИНИТЕЛНИТЕ ПРЕГОВОРИ.....	488
7. ПЕРСПЕКТИВА НА ЕВРОИНТЕГРАЦИЯТА НА ТУРЦИЯ	497
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	501
ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ	505
ХРОНОЛОГИЯ НА ПО-ВАЖНИТЕ СЪБИТИЯ	563
СЪКРАЩЕНИЯ	571
ПРИЛОЖЕНИЯ	573
РЕЗЮМЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК.....	629
СЪДЪРЖАНИЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК	634
ЗА АВТОРА (НА БЪЛГАРСКИ И АНГЛИЙСКИ ЕЗИК)	638

ВЪВЕДЕНИЕ

Европеизацията е термин, който, най-общо казано, се използва за нещо (явление, процес, политика, развитие и т.н), придобиващо европейски облик или черти в различни области. В исторически аспект тя обикновено се свързва с провежданата в миналото колониална, а впоследствие неоколониална политика, чиято цел е да се установят европейски ценности, принципи, модели или норми.

Като политологически термин европеизацията се използва в контекста на задълбочаващата се тенденция към глобализация в развитието и отношенията между държавите в Европа. В това отношение съществуват различни интерпретации. Една от тях е, че европеизацията се отнася за създаването на многостранни структури на сътрудничество на европейско равнище. В съвременните условия такива са главно Съветът на Европа и Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ). Макар и условно, към тях може да бъде причислен също Европейският съюз (ЕС), който придобива все повече облик на общоевропейска организация.

Споредизследователи, които интерпретират европеизацията по този начин, в рамките на общоевропейските структури се приемат общи правила и норми във външната политика и отношенията между страните в Европа. Фактически това е процес на институционализиране и управление на политическите процеси в европейски обхват и който в перспектива би могъл да доведе до създаването на единна политическа система на континента (1).

Най-многобройни са авторите, според които европеизацията се отнася за въздействието на европейската интеграция, главно ЕС, върху развитието и провежданата политика на участващите в нея страни. Според Мартен Винк европеизацията е „вътрешна промяна, следствие на европейската интеграция“ (2). Съществуват обаче различия относно обхвата на извършваната промяна. Някои изследователи свеждат европеизацията до въздействието на евроинтеграцията върху механизма и функционирането на политическите системи, главно институциите и провежданата политика на страните членки (3).

Други изследователи считат, че влиянието на евроинтеграцията е в по-широк обхват. Според Робърт Ладрех, който през 1994 г. първи дефинира по този начин европеизацията, политическото развитие на ЕС „се превръща в част от логиката и нормите, на които се основава процесът на вземането на решения на национално равнище“. Европеизацията бе определена от него като вътрешен процес, който е съобразен със степента, в която политиче-

ското и икономическото развитие на ЕС става част от организационната логика и вземането на решенията в провеждането на националната политика (4). Впоследствие Р. Ладрех и други изследователи включиха в обхвата на въздействието на европейската интеграция партиите и партийните системи, местното управление, гражданското общество и дори идентичността на страните членки (5).

Според повечето поддръжници на тази интерпретация европеизацията се развива както във вертикална посока – чрез въздействието на институциите на ЕС върху политиката на страните членки, така и в хоризонтална посока – чрез разширяването на сътрудничеството между страните членки, дори и без прякото или решаващото ангажиране на ЕС. Преобладаващо е разбирането, че във взаимоотношението между европеизацията и евроинтеграцията, първият процес е „зависима“, а вторият е „независима“ променлива. Това означава, че основна е ролята на ЕС (6).

Почти всички изследователи считат, че европеизацията е двупосочен процес, т.е. въздействието е както отгоре надолу (от ЕС към участващите страни), така и обратно (от страните членки към институциите на ЕС). Според Симон Булмер и Клаудио Радаели тя включва три различни степени и форми на политическия процес в ЕС – формиране на политиката (изграждане), нейното практическо прилагане (институционализиране) и въздействие (дифузия), при което ролята на ЕС е по-слабо проявена.

Двамата изследователи определят европеизацията като създаването на „официални, но и неформални правила, процедури, политически парадигми, стил и „начини на правене на нещата“, общи ползи и норми, които първоначално са дефинирани и консолидирани в политическия процес в рамките на ЕС, а впоследствие са възприети като логика във вътрешното (национално и субнационално) поведение, политическите структури и публичната политика“. Така че тя включва две задължителни действия – първото е формирането на политика на равнище ЕС, а второто е нейното прилагане на национално равнище. Това я прави концептуално различна от процеса на вземане на политическите решения в ЕС (7). Според други изследователи националното адаптиране вследствие на въздействието на ЕС е основното в съдържанието на термина европеизация (8).

Третата основна интерпретация на европеизацията е фактическото отъждествяване на този процес с разширяването на ЕС. В това отношение повечето от изследователите се придържат към позицията, че европеизацията в ЕС стимулира и оказва въздействие върху промените в политическата система в страните от Източна Европа (9). Според някои от тях европеизацията се отнася за изпълнението от източноевропейските държави на Копенхагенските критерии за членство в ЕС. Присъединяването на тези страни към ЕС означава, че те са завършили своята трансформация и са се

адаптирали към западноевропейския държавен модел (10). Други автори окачествяват този процес като „европеизационен ефект“ върху Източна Европа, а неговият източник е ЕС. Той продължава до приемането на тези страни в ЕС, след което става вътрешен за съюза (11).

Съществува също концептуално разбиране, че в това отношение европеизацията е приела нови измерения. Тя е започнала след разпадането на социалистическите държавни системи в Източна Европа и последвалата конвергенция между Изтока и Запада. Според изследователя от Оксфордския университет Отон Анастасакис има два типа европеизация – единият е „източният тип европеизация“, за разлика от извършващия се в рамките на ЕС „западен тип европеизация“. Оценката на О. Анастасакис е, че „източният тип европеизация“ е „свързан с прехода към демокрация и пазарна икономика и адаптирането към изискванията на напредналите модели на Запада“. ЕС играе централна роля в този процес, тъй като със своята политика съюзът е „позволил на Запада да създаде нов модел на адаптиране на неопитните източноевропейски страни“ (12).

В това отношение внимание заслужава интерпретацията на европеизацията от българския изследовател проф. Пламен Пантев. Според него терминът има две свързани едно с друго значения. Първото е на политическо понятие, което отразява взаимната зависимост между политиката и институционните структури на национално равнище и тези на ЕС. Второто е на теоретичен инструмент, който се използва за анализиране на еволюцията и взаимодействието на политиката и институциите на отделните страни и на ЕС. От своя страна националният компонент на термина има две измерения: единият се отнася за страните членки или присъединяващите се държави към ЕС, а вторият, когато страните не са членки на ЕС и принадлежат към проблемни райони (каквито са Западните Балкани) или към непосредственото обкръжение на ЕС. Към тях ЕС използва специални стратегически инструменти, за да се справи с фундаментални проблеми (конфликти и стабилизиране), както и за да поощри и подпомогне стъпки към модернизацията в тези области (13).

Общото в различните интерпретация на същността на европеизацията е, че централно място в нея заема европейската интеграция, която се оценява като определяща за появата ѝ, а впоследствие е станала главната нейна движеща сила. Тази роля на европейската интеграция е откроена още по-силно в контекста на разбирането, че европеизацията е присъща и се извършва само в рамките на ЕС, а чрез политиката на разширяване на съюза към този процес се приобщават страните от Източна Европа (14). По такъв начин, както посочват някои изследователи, създава се представа, че европеизацията фактически е своеобразна „ЕС-изация“ (15).

Колкото и значими да са ролята и значението на извършващите се процеси в ЕС, подобно интерпретиране на европеизацията неоснователно огра-

ничава нейния териториален обхват. Ако се сложи знак на равенство между „европеизацията и „ЕС-изацията“, фактически ще бъдат изключени онези европейски страни, които не членуват или не възнамеряват да се присъединят към ЕС. В началото на второто десетилетие на века членове на ЕС бяха 27 страни, а още десетина се намираха в различна фаза на подготовка за интегриране в съюза. Извън този процес бяха около десетина европейски държави.

Различните интерпретации на същността на европеизацията прави условна, а в някои отношения дори невъзможна съпоставимата оценка не само на страните във и извън ЕС, но и на държавите членки на съюза. Реалното положение е, че от гледна точка на достигнатото равнище на демокрация степента на стопанско развитие, жизнения стандарт и други показатели, между европейските страни съществува голяма диференциация. В крайна сметка тя е следствие на различния темп и резултатност на европеизацията на всяка една държава.

Това означава, че са необходими общи критерии, чрез които да се оценява европеизацията на различните страни. Като такива биха могли да се използват достигнатото равнище на политическа демокрация, особено функционирането на плуралистичната политическа система, върховенството на закона, спазването на фундаменталните права, напредъкът в социалната и икономическата област, принципите, на които се основава външната политика в напредналите държави, както и степента на тяхното участие в общо-европейските структури и европейската интеграция.

Различното тълкуване на същността на европеизацията обуславя различното място, което заемат балканските страни в този процес. Ако европеизацията се разбира като участие в многостранните структури на европейско равнище, в нея участват всички балкански държави с изключение на Косово, което обяви независимост през февруари 2008 г. и до началото на второто десетилетие на века не бе получило достатъчно международно признаване като държава. Почти всички от тях принадлежат географски и в културно отношение към Европа. По-различно е положението единствено на Турция, по-голямата част от чиято територия е извън континента. Освен това огромното мнозинство от турското население проповядва ислямската религия. Малка част от територията на Гърция (островната част в Средиземно море) също не принадлежи географски към Европа, но в културно и религиозно отношение е част от континента.

Ако бъде възприета формулировката, че европеизацията е процес на адаптиране на страните членки на ЕС към политиката на институциите на съюза, тогава в началото на второто десетилетие на века от балканските страни в този процес участваха само четири от тях – Гърция, Словения, България и Румъния. При условие, че бъде отъждествена с разширяването на

ЕС на изток, тя следва да се отнася само за балканските страни, които още не са се присъединили към съюза. Оттук следва, че перспективата те да станат равнопоставени в това отношение на четирите балкански страни членки на ЕС е в зависимост от изпълнението на Копенхагенските критерии и присъединяването им към съюза.

Дори ако бъдат възприети общовалидни критерии за оценка на европеизацията, диференциацията между балканските страни е значима. Това се дължи както на исторически причини, така и на резултатността в развитието на тези държави в съвременните условия. Близо половин век след края на Втората световна война Балканите бяха един от районите в Европа, където съществуваше политическо и идеологическо разделение и противопоставяне. Принадлежността към западния обществено-политически модел обуслови започването на европеизацията на Гърция, а в по-слаба степен и на Турция значително по-рано в сравнение с останалите балкански страни. Приоритетна насока в този процес стана интегрирането им в западноевропейските политически и икономически структури за многостранно сътрудничество, сред които основно място зае учредената през 1957 г. Европейска икономическа общност (ЕИО). Присъединяването на Гърция и Турция към НАТО също бе елемент от тяхната европеизация.

Вследствие на настъпилите кардинални промени на Балканите в края на 80-те и в началото на 90-те години на миналия век се създадоха условия за включването в европеизацията на целия балкански регион. Освен това европеизацията придоби по-голяма динамика и нови измерения. За бившите балкански социалистически страни, които съставляват мнозинството държави в региона, тя се изрази в започването на цялостна политическа, икономическа и социална трансформация чрез възприемането на западните ценности и принципи на развитие и външна политика. Фактически европеизацията на тези държави стана част от започналия приблизително по същото време аналогичен процес в повечето държави в Централна и Източна Европа.

В съществуващите условия на Балканите европеизацията на страните в региона претърпя специфична еволюция. Конфликтното разпадане на бившата СФРЮ затрудни и забави този процес, особено в Западните Балкани, където европеизацията изискваше да бъде прекратена военната конфронтация, стабилизирана обстановката и нормализирани отношенията между новообразуваните държави. Сериозни проблеми възникнаха вследствие на трудностите и противоречията във формирането на държавността, особено в страните с многонационална структура на населението.

Особеност на европеизацията на региона бе необходимостта от активно международно подпомагане и ангажиране за нейното необратимо развитие. Това се отнасяше по-специално за западната част на Балканите, която се превърна в един от регионите в Европа, където прекратяването на военните

конфликти и поддържането на стабилността в някои страни стана чрез пряка външна намеса под егидата на ООН. Основна роля в това отношение изиграха САЩ и ЕС, които от началото на века поех основната част от функциите на международната общност.

Реалностите на Балканите обусловиха също голямото значение на евроинтеграцията в процеса на европеизация на всички страни в този регион. Фактически евроинтеграцията стана определящ елемент, а постигнатият прогрес в тази област се превърна в основен критерий за напредъка на европеизацията на всяка една от балканските държави.

Въпреки трудностите, през изминалия повече от 20-годишен период след извършените кардинални промени на Балканите всички страни в региона изминаха значителен път в своята европеизация. Постигнатият от тях напредък бе различен. Диференциацията в развитието на тяхната европеизация бе следствие от влиянието на редица вътрешни, регионални и глобални фактори и условия, които са обект на изследване в настоящата книга. Най-важните от тях бяха различният темп и ефективност на провежданите реформи в отделните страни, влиянието на национализма и етническия сепаратизъм, последиците от конфликтното разпадане на бивша Югославия през първата половина на 90-те години на миналия век, съществуващите двустранни противоречия и др.

Най-силна бе диференциацията на балканските страни по отношение участието им в евроинтеграцията. В началото на второто десетилетие на века само четири от общо дванадесетбалкански страни бяха членове на ЕС – Гърция (от 1981 г.), Словения (от 2004 г.), България и Румъния (от 2007 г.). За останалите страни в региона членството в ЕС е по-близка или по-далечна перспектива. През октомври 2005 г. Хърватска и Турция започнаха преговори за присъединяване към ЕС, които Хърватска завърши през юни 2011 г. и със сигурност ще бъде следващата страна член на съюза. През декември 2005 г. на Република Македония бе предоставен статут на кандидат-член на ЕС. През октомври 2009 г. Европейската комисия (ЕК) предложи да започнат преговорите за присъединяването на страната към ЕС. Черна гора (декември 2008 г.), Албания (април 2009 г.) и Сърбия (декември 2009 г.) подадоха молби за членство в ЕС. През декември 2010 г. на Черна гора бе предоставен статут на кандидат-член на ЕС.

При отчитане на специфичните условия на Балканите, европеизацията на страните в този регион може да бъде дефинирана като трансформация на техните обществено-политически и социално-икономически системи на основата на ценностите и принципите в развитието и политиката на напредналите демократични европейски държави. Основен критерий за оценка на степента на европеизация на тези страни е доближаването, а в перспектива достигането до средното равнище на демократичните, икономическите и со-

циалните стандарти в ЕС, с произтичащите възможности за пълноценно и равностойно участие в общеевропейските институции и европейската интеграция.

От друга страна, европеизацията на балканските страни има регионални измерения. Тя изисква да бъдат установени трайна стабилност и развито сътрудничество на Балканите, а съществуващите проблеми в двустранните отношения да бъдат разрешени в съответствие с европейските стандарти. Докато Балканите не станат част от обединена Европа, европеизацията на всяка балканска страна ще бъде уязвима и в определена степен условна.

България играе важна роля в балканския регион. След присъединяването ѝ към Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО) през 2004 г. и особено към ЕС в началото на 2007 г. страната придоби различен статут. Тя съществено увеличи външнополитическите си възможности на Балканите, в Европа и света. Укрепването на стабилността и сигурността, развитието на добросъседските отношения, активното участие в регионалното сътрудничество и подпомагане присъединяването на всички страни към ЕС и НАТО са основни цели на външната политика на България на Балканите. Но въпреки постигнатия прогрес, България се изправи пред редица трудности и проблеми в своето демократично развитие. Слабостите в държавното управление доведоха до забавяне на реформите. Негативно отражение върху страната оказа икономическата криза през 2009–2010 г. В началото на второто десетилетие на века България бе значително изостанала в своята европеизация от напредналите страни в Европа.

В книгата са анализирани тенденциите, постигнатите резултати и проблемите в развитието, регионалните и евроинтеграционните отношения на България и другите страни от балканския регион в контекста на тяхната европеизация през първото десетилетие на сегашния век. Очертана е перспективата в европеизацията на Балканите.

Книгата е тематично продължение на публикациите от същия автор, които са посветени на съвременното развитие и международните отношения на Балканите (16).